

Opetushallitus

AMMATILLISTEN PERUSTUTKINTOJEN KEHITTÄMISEN PERIAATTEET

Opetushallitus on opetusministeriön ja Opetushallituksen välisen tulossopimuksen mukaisesti käynnistänyt kaikkien ammatillisten perustutkintojen perusteiden tarkistustyön. Hankkeen tueksi opetusministeriö määrittää tällä kirjeellä periaatteet, joita Opetushallituksen tulee noudattaa perustutkintojen kehittämis- ja päivittämistyössä sekä siihen liittyvien ammatillisten perustutkintojen rakenteeseen esitettävien muutosten valmistelussa.

1. Ammatillisten perustutkintojen kehittämisen lähtökohdat

Ammatillisten perustutkintojen kehittämisen lähtökohtina ovat säädöksissä ammatillisille perustutkinnoille asetetut vaatimukset, vuosille 2007-2012 vahvistetun koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman kannanotot ammatillisen tutkintojärjestelmän kehittämisestä, Euroopan unionin suositukset sekä ammatillisten perustutkintojen kehittämiseksi opetusministeriön ja Opetushallituksen välisessä tulossopimuksessa asetetut painopisteet ja tavoitteet.

1.1. Ammatillisille perustutkinnoille säädöksissä asetetut vaatimukset

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (630/1998) mukaan ammatilliseen perustutkintoon johtavan koulutuksen tavoitteena on antaa opiskelijoille ammattitaidon saavuttamiseksi tarpeellisia tietoja ja taitoja sekä valmiuksia itsenäisen ammatin harjoittamiseen. Lisäksi koulutuksen tavoitteena on tukea opiskelijoiden kehitystä hyviksi ja tasapainoisiksi ihmisiksi ja yhteiskunnan jäseniksi sekä antaa opiskelijoille jatko-opintojen, harrastusten sekä persoonallisuuden monipuolisen kehittämisen kannalta tarpeellisia tietoja ja taitoja sekä tukea elinikäistä oppimista. Lain nojalla annetussa valtioneuvoston päätöksessä (213/1999) säädetään tutkintojen rakenteesta ja yhteisistä opinnoista ammatillisessa peruskoulutuksessa. Päätöksen mukaan lain mukaisesti järjestettyyn perustutkintoon johtavaan koulutukseen kuuluu ammatillisia opintoja ja niitä tukevaa työssäoppimista, ammattitaidon saavuttamiseksi tarpeellisia ja ammattitaitoa täydentäviä yhteisiä opintoja, vapaasti valittavia opintoja sekä opinto-ohjausta. Opetussuunnitelman perusteet laaditaan päätöksen mukaan niin, että tutkinto tuottaa laaja-alaiset ammatilliset perusvalmiudet alan eri tehtäviin ja erikoistuneemman osaamisen ja työelämän edellyttämän ammattitaidon yhdellä tutkinnon osa-alueella.

Ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain (631/1998) tarkoituksena on ylläpitää ja kohottaa aikuisväestön ammatillista osaamista, antaa opiskelijoille valmiuksia itsenäisen ammatin harjoittamiseen, kehittää työelämää ja edistää työllisyyttä sekä tukea elinikäistä oppimista. Lain tarkoituksena on lisäksi edistää tutkintojen ja niiden osien suorittamista. Näyttötutkintona suoritettavassa ammatillisessa perustutkinnossa osoitetaan lain mukaan ammattitaidon saavuttamisen edellyttämät tiedot ja taidot. Tutkintoon valmistavaa koulutusta järjestettäessä sen sisällöstä päättää koulutuksen järjestäjä tutkinnon perusteiden mukaisesti.

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 4 §:n mukaan ammatilliset perustutkinnot antavat jatko-opintokelpoisuuden yliopistoihin ja ammattikorkeakouluihin siten kuin asetuksella säädetään ja yliopisto tai ammattikorkeakoulu opiskelijan opinto-ohjelman perusteella päättää.

1.2. Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman linjaukset ammatillisen tutkintojärjestelmän kehittämisestä

Valtioneuvosto on vuosille 2007-2012 vahvistetussa koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassaan tehnyt seuraavat ammatillisen tutkintojärjestelmän kehittämistä koskevat linjaukset.

Kehittämissuunnitelman mukaan:

- ammatillisesti suuntautuneen peruskoulutuksen tulee perusammattitaidon lisäksi tarjota opiskelijalle niin laaja osaaminen, että se mahdollistaa työskentelyn vaihtelevissa työtehtävissä, on siirrettävissä työpaikasta toiseen, ja että se tarjoaa pohjan opiskelulle myöhemmällä iällä. Vastaavasti aikuiskoulutuksen tulee joustavasti tarjota opiskelumahdollisuuksia työelämässä olevien osaamistason nostoon sekä muutostilanteisiin toimenkuvan muuttuessa ja mahdollisuuksia alan ja ammatin vaihtoon.
- ammatilliset perustutkinnot toimivat ensisijaisina työmarkkinoille, toimialalle tai ammattiin tulotutkintoina, joiden tehtävänä on tuottaa työelämään siirtymisen edellyttämä ammattitaito ja pätevyys. Ne soveltuvat erityisesti työelämään siirtyvien ohella myös ammattia vaihtaville.
- ammatillisten tutkintojen perusteita kehitettäessä tarkastellaan kaikkia tietyn koulutus-/ammattialan tutkintoja kokonaisuutena, jotta ne vastaavat alakohtaisiin osaamistarpeisiin tehokkaasti ja johdonmukaisesti.
- toisen asteen ammatillista tutkintorakennetta kehitetään siten, että tutkintojen avulla tuetaan joustavasti ja tehokkaasti työmarkkinoille siirtymisen ja ammatissa toimimisen edellyttämien ammattitaidon saavuttamista sekä edistetään työikäisen aikuisväestön ammattitaidon uusintamista, ammatissa kehittymistä ja ammatinvaihtoa.
- ammatillista tutkintojärjestelmää kehitetään kokonaisuutena työelämän ja yksilöiden osaamistarpeiden näkökulmasta siten, että ammatilliset tutkinnot perustuvat osaamiseen ja työelämän toimintakokonaisuuksiin.

- ammatillisten perustutkintojen työelämävastaavuutta vahvistetaan kehittämällä niitä siten, että ne tuottavat työelämän edellyttämän alakohtaisen ammattipätevyyden sekä laaja-alaisia ammatillisia valmiuksia ja jatko-opiskeluvalmiuksia.

- ammatillisten perustutkintojen suorittamismahdollisuuksia monipuolistetaan siten, että tutkinto on mahdollista suorittaa työelämän edellyttämää ammattipätevyyttä tuottava tutkinnon osa kerrallaan ja että ammattiosaamisen syventämiseen on nykyistä laajemmat mahdollisuudet tutkintoa suoritettaessa.

- ammatillisen tutkintojärjestelmän joustavuutta lisätään monipuolistamalla mahdollisuuksia valita ammatillisiin perustutkintoihin osia muista ammatillisista tutkinnoista. Huolehditaan siitä, että lisääntyvä valinnaisuus ei vähennä tutkintojen tuottamaa ammattipätevyyttä.

1.3. Euroopan unionin suositukset

Euroopan unionissa on käynnissä eurooppalaisen tutkintojen ja osaamisen viitekehysten (EQF) sekä siihen liittyvän ammatillisen koulutuksen opintosuoritusten siirtojärjestelmän (ECVET) kehitystyö. Euroopan parlamentti ja Euroopan unionin neuvosto ovat antaneet EQF:n käyttöä koskevan suosituksen vuoden 2007 lopussa. ECVET -järjestelmää koskeva luonnos esitellään vuoden 2008 aikana.

Euroopan parlamentti ja neuvosto ovat lisäksi antaneet suosituksen elinikäisen oppimisen avaintaidoista. Ne suosittavat, että jäsenvaltiot kehittävät asiakirjan mukaisten kahdeksan avaintaidon opettamista kaikille kansalaisille.

1.4. Ammatillisten perustutkintojen kehittämiseksi opetusministeriön ja Opetushallituksen tulossopimuksessa asetetut painopisteet ja tavoitteet

Opetusministeriö ja Opetushallitus ovat osana vuosia 2007-2009 koskevaa tulossopimustaan sopineet Opetushallituksen lakisääteisten perustehtävien hoitamiseksi asetettavista painopisteistä ja tavoitteista ammatillisen koulutuksen alueella. Ammatillisten perustutkintojen kehittämisestä on tulossopimuksessa sovittu seuraavaa.

Opetushallitus selvittää ammatillisten perustutkintojen muutostarpeet ja ottaa muutostarpeita selvittäessään huomioon myös yksilöllisen oppimisen ja erityisopetuksen näkökulman. Opetushallitus tarkistaa tutkintokohtaisten valtakunnallisten opetussuunnitelmien ja tutkintojen perusteet siten, että tutkintojen perusteet on tarkistettu tarvittavin osin ja ammattiosaamisen näytön perusteet integroitu opetussuunnitelmien perusteisiin siten, että ne voidaan ottaa käyttöön viimeistään vuonna 2010. Opetussuunnitelman ja tutkinnon perusteiden tarkistaminen toteutetaan siten, että ammatilliset perustutkinnot vastaavat työelämän tarpeisiin, muodostuvat työelämän toimintakokonaisuuksiin perustuvista tutkinnon osista, tutkintoja on mahdollista suorittaa myös kohdennetumpaa ammattipätevyyttä tuottava osa kerrallaan ja että ammattiosaamisen syventämiseen on nykyistä laajemmat mahdollisuudet. Tutkinnot ja niihin sisältyvät tutkinnon osat määritetään tutkinnon suorittavan henkilön hallittavina tietoina, taitoina ja osaamisena/pätevyytenä. Yrittäjyys otetaan huomioon tutkinnoissa niin, että kuhunkin tutkintoon sisältyy yrittäjyysosaamiseen ja yrittäjävalmiuksiin

liittyviä ammattitaitovaatimuksia joko sisällytettynä tutkinnon osien tavoitteisiin tai erillisenä tutkinnon osana (vähintään 5 ov). Opetussuunnitelman perusteiden uudistamistyössä otetaan huomioon kunkin tutkinnon terveydentilavaatimukset sekä terveyttä ja työkykyä vahvistavien osioiden sisällyttäminen monipuolisesti osaksi ammatillisia opintoja.

2. Opetusministeriön linjaukset

Opetushallituksen tulee ammatillisten perustutkintojen kehittämisessä ottaa huomioon edellä kuvatut lähtökohdat. Lisäksi opetusministeriö linjaa kehittämistyötä seuraavasti.

2.1. Tutkinnon ja sen osien laajuus

Ammatillisen perustutkinnon laajuus säilytetään 120 opintoviikossa. Tutkinnon osien laajuus on sidoksissa työelämän työprosesseihin tai työtehtäväkokonaisuuksiin. Kaikille tutkinnon osille määritetään nimellislaajuus. Sen tehtävänä on antaa lisäinformaatiota siitä, millaisen työmäärän tutkinnon osan ammattitaitovaatimusten saavuttaminen koulutuksella keskimäärin edellyttää tilanteessa, jossa henkilöllä ei ole lainkaan tutkinnon osan edellyttämää osaamista. Tutkinnon osien laajuutta voidaan myös yhtenäistää, mikäli se on työprosessin tai työtehtäväkokonaisuuden näkökulmasta mahdollista.

Opetushallituksen tulee varautua ottamaan huomioon EQF:n ja ECVET -järjestelmän soveltamisen edellyttämät tekijät tutkintojen perusteiden kehittämisessä siten kuin opetusministeriö Euroopan parlamentin ja Euroopan unionin neuvoston suositusten pohjalta linjaa.

2.2. Tutkintojen muodostuminen

Ammatillisten perustutkintojen perusteissa määritellään tutkinnon osat ja niiden ammattitaitovaatimukset. Tutkinnon osat voivat olla joko tutkintokohtaisia tai eri aloille ja tutkinnoille yhteisiä. Peruslähtökohtana tutkinnon osien muodostamisessa on se, että ne kattavat ammattitaidon, jota edellytetään kyseisessä työelämän toimintakokonaisuudessa. Myös osaamis- ja ammattitaitovaatimukset määritellään tutkinnonosakohtaisesti työelämässä tarvittavan osaamisen pohjalta. Ammattitaitovaatimukset määritetään hallittavina tietoina, taitoina ja pätevyyttenä ja kuvataan konkreettisenä työn tekemisenä.

Ammatillisten perustutkintojen perusteiden tulee mahdollistaa työelämän ammattitaitovaatimuksiin ja yksilöiden osaamistarpeisiin vastaaminen joustavasti ja tehokkaasti. Perustutkintoihin tulee siksi voida yksilöllisesti sisällyttää osia myös muista ammatillisista tutkinnoista. Lisäksi niihin tulee yksilöllisesti voida sisällyttää enemmän tutkinnon osia silloin kun se on työelämän alakohtaisiin tai paikallisiin ammattitaitovaatimuksiin vastaamisen ja tutkinnon suorittajan ammattitaidon syventämisen kannalta tarpeellista.

Mikäli ammatillisen perustutkinnon suorittaja on suorittanut ammatti- tai erikoisammattitutkinnon tai niiden osan tai osia, tulee muodostumissääntöjen mahdollistaa niiden hyödyntäminen osana perustutkintoa. Tutkintojen muodostumissäännöt tulee kummassakin tapauksessa laatia siten, että tutkinnon suorittajan osaaminen on aina työelämän edellyttämän ammattipätevyyden mukainen.

Ammatti- ja erikoisammattitutkintojen osille ei ole määritelty laajuutta, eikä niiden sisällyttämistä osaksi ammatillista perustutkintoa pidetä laajuuden määrittelyinä.

2.3. Tutkinnon osien suorittaminen

Tutkinnon perusteet tulee laatia niin, että koko tutkinnon suorittaminen on ammatillisesta koulutuksesta annetun lain mukaisesti järjestetyssä tutkintoon johtavassa koulutuksessa aina ensisijainen tavoite. Lisäksi perusteiden tulee mahdollistaa se, että perustutkinto voidaan suorittaa suunnatun ammattipätevyyden tuottava tutkinnon osa tai osia kerrallaan, silloin kun se on esimerkiksi yksilön opiskeluvalmiuksien, elämäntilanteen tai työllistymisen kannalta tarkoituksenmukaista. Yksilöillä tulee tällöin olla joustavia mahdollisuuksia suorittaa koko tutkinto myöhemmin. Tutkinnon perusteiden tulee tukea sitä, että tällaisissa tilanteissa koulutuksen järjestäjät laatisivat opiskelijalle, mahdollisuuksien mukaan yhteistyössä työpaikan kanssa, suunnitelman koko tutkinnon suorittamisesta.

Työelämässä toimiville tai toimineille tulee ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain tavoitteiden mukaisesti olla tarjolla myös tutkinnon osien suorittamismahdollisuuksia.

Mikäli yksilö suorittaa vain osan tai osia tutkinnosta, hän saa niiden suorittamisesta todistuksen.

2.4. Ammattitaitoa täydentävät tutkinnon osat (yhteiset opinnot)

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain mukaan ammatilliseen perustutkintoon johtavan koulutuksen tulee sisältää ammattitaidon saavuttamiseksi tarpeellisia ja ammattitaitoa täydentäviä opintoja (yhteiset opinnot). Näistä on säädetty tarkemmin Valtioneuvoston päätöksellä (213/1999). Ammattitaidon saavuttamista tukevien tutkinnon osien kytkennän tutkinnossa vaadittuun ammattitaitoon tulee näkyä esimerkiksi arviointikriteerien määrittelyssä. Ammattitaitoa täydentävien tutkinnon osien osaamisvaatimusten vastaavuudet lukio-opintoihin tulee määritellä, jotta yhteistyö, yhteisen opetustarjonnan hyödyntäminen ja osaamisen tunnustaminen lukion ja ammatillisen peruskoulutuksen välillä toimii sujuvasti.

2.5. Elinikäisen oppimisen avaintaidot

Tutkinnon perusteiden tarkistustyössä tulee ottaa huomioon Euroopan unionin ja parlamentin suositus elinikäisen oppimisen avaintaidoista (2006/962/EC). Kyseiset avaintaidot painottuvat eri tavoin eri tutkinnoissa tutkinnon luonteen ja työelämän tarpeen mukaan. Ne voidaan sisällyttää eri tutkinnon osien ammattitaitovaatimuksiin

tai niistä voidaan muodostaa itsenäinen tutkinnon osa, jos se vastaa työelämän tarpeita kyseisellä alalla.

Tutkinnon perusteissa tulee erityisesti ottaa huomioon läpäisevänä teemana yrittäjyys sekä ekologisesti, sosiaalisesti, taloudellisesti ja kulttuurisesti kestävä kehityksen edistäminen. Kaikkiin tutkintoihin tulee sisällyttää yrittäjyysosaamiseen ja yrittäjävalmiuksiin liittyviä ammattitaitovaatimuksia joko sisällytettynä tutkinnon osien tavoitteisiin tai erillisenä tutkinnon osana. Yrittäjyysosaamista sisällytetään kuhunkin perustutkintoon vähintään 5 opintoviikon nimellisaajuuden verran tutkinnolle luonteenomaisella tavalla. Yrittäjyysosaamista voi tutkinnossa olla laajemminkin joko pakollisena tai valinnaisena siten, kun se on työelämän tarpeisiin vastaamisen näkökulmasta perusteltua.

Tutkinnon perusteissa tulee lisäksi tarkistaa opiskelijoiden turvallisuutta sekä opiskeluyhteisön ja opiskelijoiden hyvinvointia koskevia kohtia opetussuunnitelmaperusteisessa ammatillisessa peruskoulutuksessa siten, että opiskelijoiden hyvinvointia ja oppimisympäristöjen yhteisöllisyyttä voidaan vahvistaa.

2.6. Perustutkintojen perusteiden tarkistustyö osana ammatillisen tutkintojärjestelmän kehittämistä

Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelma edellyttää, että ammatillisten tutkintojen perusteita kehitettäessä tarkastellaan kaikkia tietyn koulutus-/ammattialan tutkintoja kokonaisuutena, jotta ne vastaavat alakohtaisiin osaamistarpeisiin tehokkaasti ja johdonmukaisesti. Opetushallituksen tulee sekä ammatillisia perustutkintoja että ammatti- ja erikoisammattitutkintoja kehittäessään tarkastella myös eri tutkintotyyppien muodostamaa kokonaisuutta, jotta ne muodostavat alakohtaisesti työelämän osaamistarpeiden kannalta selkeitä kokonaisuuksia.

Opetusministeriö käynnistää vuoden 2008 aikana yhdessä Opetushallituksen kanssa kolmikantaisen hankkeen, jonka tarkoituksena on kehittää ammatillisten perustutkintojen, ammattitutkintojen ja erikoisammattitutkintojen muodostamaa järjestelmää työelämän ja yksilöiden muuttuviin osaamistarpeisiin joustavasti ja tehokkaasti vastaavana kokonaisuutena. Käynnistettävä kehittämisshanke tukee osaltaan sekä ammatillisten perustutkintojen että ammatti- ja erikoisammattitutkintojen kehitystyötä.

2.7. Opetussuunnitelman perusteista ja näyttötutkinnon perusteista yhteisiin tutkinnon perusteisiin

Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelma edellyttää, että ammatillisten tutkintojen tulee perustua osaamiseen ja työelämän toimintakokonaisuuksiin. EQF -suosituksen mukaan tutkintojen määrittelyssä ja kuvauksessa tulee noudattaa oppimistuloksiin perustuvaa lähestymistapaa.

Näihin vaatimuksiin vastaamisen helpottamiseksi tulee opetussuunnitelman perusteet ja näyttötutkinnon perusteet laatia tutkinnon perusteet -asiakirjaksi, jossa tutkintojen muodostumisosista käytetään myös ammatillisessa peruskoulutuksessa suoritettavissa tutkinnoissa nimitystä tutkinnon osa. Opetushallituksen tulee ottaa tutkinnon pe-

rusteissa huomioon opetussuunnitelmaperusteisena ja näyttötutkintona tutkinnon suorittamisen erityispiirteet.

Opetushallitus valmistelee ammatillista koulutusta koskevan lain mukaisesti suoritettavien perustutkintojen ammattiosaamisen näytön perusteet osaksi tutkinnon perusteita kansallisten ammattiosaamisen näyttöaineistojen ja ammattiosaamisen näytöistä saatujen kokemusten pohjalta.

2.8. Arviointiasteikko

Ammatillisen perustutkinnon perusteissa määritellään tutkinnon arvioinnin perusteet. Ammattitaitovaatimusten arviointikriteerit tulee määrittellä kolmelle tasolle: tyydyttävä (1), hyvä (2) ja kiitettävä (3). Tutkintojen arviointikriteereitä määritettäessä tyydyttävän tason vaatimukset tulee asettaa siten, että työelämän edellyttämä ammattipätevyys saavutetaan. Kiitettävän tason arviointikriteerit tulee asettaa tasolle, joka on realistista saavuttaa, mutta joka toisaalta motivoi hankkimaan mahdollisimman korkeatasoista ja syvällistä osaamista. Tässä yhteydessä on samalla tarkasteltava, että saman alan perustutkinnot ja ammattitutkinnot muodostavat työelämän ammattitaitovaatimuksiin johdonmukaisesti vastaavan kokonaisuuden.

2.9. Yhteistyö

Opetushallituksen tulee tehdä tiivistä yhteistyötä koulutustoimikuntien, tutkintotoimikuntien sekä muiden sidosryhmien kanssa ammatillisten perustutkintojen perusteiden päivitystyön eri vaiheissa. Opetushallituksen tulee raportoida hankkeen etenemisestä opetusministeriölle osana tulossopimuksen raportointimenettelyä.

Tutkintojen modulaarisella rakenteella edistetään tutkintojen joustavaa päivittämistä ja uudistamista työelämän toimintakokonaisuuksien ja osaamisvaatimusten muutosten mukaisesti. Opetushallituksen tulee laatia tutkinnon perusteiden päivitystyön osana suunnitelma ammatillisten perustutkintojen säännöllisestä päivittämisestä ja huolehtia sen toteutumisesta.

Opetusministeri

Sari Sarkomaa

Johtaja

Mika Tammilehto

TIEDOKSI

OPM/ Aikuiskoulutuksen tulosalue
Koulutustoimikunnat
Tutkintotoimikunnat
Työ- ja elinkeinoministeriö
AKAVA
Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry
Suomen ammattiliittojen keskusjärjestö SAK ry
Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
Opetusalan ammattijärjestö OAJ ry
Maa- ja metsätaloustuottajain keskusliitto MTK ry
Suomen Kuntaliitto
Suomen Yrittäjät ry
Koulutuksen järjestäjien yhdistys ry
Ammatillisten aikuiskoulutuskeskusten liitto ry
Yksityisten ammatillisten oppilaitosten liitto ry
Suomen oppisopimuskoulutuksen järjestäjät ry
Suomen ammattiin opiskelevien keskusliitto SAKKI ry
Suomen Opiskelija-Allianssi ry - OSKU